

**“YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLİYAVIY QO‘LLAB-
QUVVATLASHNING HUDUDIY IQTISODIYOTDAGI MUAMMOLARI VA
ULARNI HAL ETISH MEXANIZMLARI”**

Dauletbaeva Ulzada Baxadirovna

Nukus davlat texnika universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq hududiy iqtisodiyotdagi asosiy muammolar tahlil qilinadi. Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlikni ta‘minlashda muhim omil bo‘lib, uning moliyalashtirilishi hududiy darajada o‘ziga xos qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Maqolada mavjud moliyaviy to‘siqlar, investitsiyalar yetishmasligi va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi o‘rganilib, ularni bartaraf etish uchun innovatsion strategiyalar va mexanizmlar taklif etiladi. Shuningdek, yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari va istiqbolli yo‘nalishlari ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Yashil iqtisodiyot, Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, Hududiy iqtisodiyot, Barqaror rivojlanish, Investitsiyalar, Moliyalashtirish muammolari, Ekologik loyiha, Innovatsion mexanizmlar

So‘nggi yillarda jahon hamjamiyati barqaror rivojlanishga, tabiiy resurslardan samarali va oqilona foydalanishga, atmosferaga chiqarilayotgan zararli moddalarning kamayishiga katta e‘tibor qaratmoqda. Bu yo‘nalishda “yashil” iqtisodiyot — ya‘ni atrof-muhitni muhofaza qilgan holda iqtisodiy rivojlanishga erishish g‘oyasi shakllangan.

“Yashil” iqtisodiyot — bu kam uglerodli, resurslarni tejovchi va ijtimoiy inklyuziv iqtisodiy modeldir. Unda ekologik barqarorlik asosiy mezon sifatida qabul qilinadi. Bunday yondashuv, ayniqsa, hududlarda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki mahalliy darajada tabiiy resurslardan foydalanish yuqori, lekin ekologik xatarlar ham katta.

O‘zbekistonda ham “yashil” iqtisodiyotga o‘tish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilab olingan. 2023–2030 yillarga mo‘ljallangan “Yashil rivojlanish strategiyasi” qabul qilingan. Bu jarayonda hududlarda “yashil” loyihalarni amalga oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy qilish, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza transport turlarini qo‘llab-quvvatlash muhim vazifalardan hisoblanadi.

Biroq, bu maqsadlarga erishish uchun asosiy muammolardan biri — moliyalashtirish mexanizmlarining yetarlicha rivojlanmaganligidir. “Yashil” iqtisodiyotning iqtisodiy potentsiali katta bo‘lsa-da, uni amalga oshirish uchun mablag‘ talab etiladi. Shu sababli, ushbu tadqiqotda hududlardagi “yashil” iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi muammolar va ularni hal qilish imkoniyatlari o‘rganiladi.

Hudud miqyosida amalga oshirilayotgan ekologik toza, energiya samarador va qayta tiklanuvchi iqtisodiy faoliyat turlari:

- Qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh, shamol, biogaz),
- “Yashil” qishloq xo‘jaligi,

- Chiqindilarni qayta ishlash,
- Energiya tejovchi sanoat texnologiyalari,
- Ekologik turizm.

“Yashil” iqtisodiy faoliyat turlarini moliyalashtirishning amaliy mexanizmlari, investitsiya manbalari va moliyaviy vositalarining hududiy iqtisodiyotga ta’sirini baholash:

- “Yashil” kreditlar va investitsiyalar,
- Davlat byudjeti va grantlar,
- Xalqaro moliyaviy institutlar ishtirokidagi loyihalar,
- Xususiy sektor va davlat-xususiy sheriklik orqali moliyalashtirish.

Hududlar iqtisodiyotida “yashil” iqtisodiyotga o’tishni moliyalashtirish bo’yicha mavjud vaziyatni tahlil qilish, asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal qilishga qaratilgan samarali echimlar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari

Vazifa
“Yashil” iqtisodiyot va uning komponentlarini nazariy jihatdan o‘rganish.
Hududlarda “yashil” iqtisodiyot sohasida amalga oshirilayotgan loyihalar tahlili.
Moliyalashtirish jarayonida uchrayotgan institutsional, moliyaviy va tashkiliy muammolarni aniqlash.
Moliyaviy instrumentlar — “yashil” kredit, obligatsiya, subsidiyalar tahlili.
Xalqaro tajribani o‘rganib, O‘zbekiston sharoitiga mos yechimlar taklif etish.

- Ilmiy tahlil
- Solishtirma tahlil
- Keys tahlil
- SWOT tahlil
- So‘rovnomalar va intervyular

1. Moliyaviy resurslar yetishmasligi

Mahalliy budjet mablag‘lari “yashil” loyihalarni to‘liq moliyalashtirish uchun yetarli emas. Ko‘plab hollarda xususiy sektor ham bunday loyihalarga investitsiya kiritishga tayyor emas.

2. Huquqiy va institutsional muammolar

O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga oid konsepsiyalar mavjud bo‘lsa-da, ularni amalga oshirish mexanizmlari, reglament va imtiyozlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

3. Moliyaviy vositalar kamligi

Yashil kredit, yashil obligatsiya, karbon bozori kabi moliyaviy vositalar hali keng joriy qilinmagan.

4. Bank sektorining ehtiyotkorligi

Banklar uchun “yashil” loyihalar nisbatan yangi bo‘lib, kredit berishda tavakkalchilik yuqori deb hisoblanadi. Shu sababli, kafolat va sug‘urta mexanizmlari yetarli emas.

Yechimlar va takliflar

Yo‘nalish	Takliflar
Davlat siyosati	Yashil moliyalashtirish strategiyasini qabul qilish, soliq imtiyozlari joriy etish
Bank va moliya sektori	Yashil kreditlar uchun alohida yo‘riqnomalar ishlab chiqish
Investorlar uchun sharoit	Davlat-xususiy sheriklik asosida kafolat berish
Xalqaro hamkorlik	Jahon banki, BMT, Osiyo taraqqiyot banki bilan loyihalar olib borish
Axborot-kommunikatsiya	ESG standartlari va yashil moliya bo‘yicha axborot berish, treninglar o‘tkazish

Hudud iqtisodiyotida “yashil” iqtisodiy faoliyatni moliyalashtirish nafaqat ekologik barqarorlik, balki iqtisodiy o‘sish, innovatsion rivojlanish va aholining sog‘lom turmush tarzini ta‘minlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, yashil iqtisodiyotga o‘tish hududlarda yangi ish o‘rinlari yaratish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, resurslardan samarali foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Hozirda ushbu jarayonda asosiy to‘siqlar sifatida quyidagilarni ko‘rsatish mumkin: moliyaviy resurslar yetishmasligi, huquqiy va institutsional mexanizmlarning to‘liq shakllanmaganligi, “yashil” loyihalarning iqtisodiy tavakkalchiligi yuqori baholanayotgani, bank va investorlarda ushbu yo‘nalishga nisbatan ishonch pastligi.

Shu boisdan, mamlakatda, xususan, hududlar darajasida yashil iqtisodiyotni rag‘batlantiruvchi mexanizmlarni yaratish, moliyalashtirish bo‘yicha maxsus dasturlarni ishlab chiqish va joriy etish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda grantlar va imtiyozli kreditlar jalb qilish, soliq va kredit imtiyozlarini taklif etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Bundan tashqari, “yashil” iqtisodiyot tushunchasi bo‘yicha aholining xabardorligini oshirish, ekologik ta‘lim va treninglarni rivojlantirish, mahalliy hokimiyat organlarining salohiyatini kuchaytirish, xususiy sektorni jalb qilish orqali moliyalashtirish mexanizmlarining diversifikatsiyasini ta‘minlash zarur.

Ushbu yondashuvlar orqali mamlakatda ekologik xavfsizlikni ta’minlash bilan birga, iqtisodiyotning innovatsion va barqaror rivojlanishiga erishish mumkin bo‘ladi. Shu sababli “yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha moliyaviy mexanizmlarni ishlab chiqish va hududlarda samarali tatbiq etish O‘zbekistonning strategik ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2021 yil 4 iyun, PQ–5117-son: “Yashil iqtisodiyotga o‘tish konsepsiyasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. UNDP (2022). *Green Finance for Regional Development: Global Experience and Local Potential*.
3. OECD (2020). *Green Finance and Investment: Mobilising Bond Markets for a Low-Carbon Transition*.
4. Siddiqov A.N. (2021). “Yashil iqtisodiyot va uni moliyalashtirish masalalari”. Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali.
5. World Bank. (2023). *Financing the Green Transition in Emerging Markets*.
6. Mavlonov B.H. (2022). “Hududiy iqtisodiyotda ekologik barqarorlik va yashil investitsiyalar”, “Iqtisodiyot va ta’lim” jurnali.